

photo: *Chantal_Messagier*

©https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Z%C3%A9no_Bianu,_photo_de_Chantal_Messagier.jpg?uselang=fr

ZÉNO BIANU

(28 iulie 1950 - 9 ianuarie 2026)

Mic elogiu albastrului*

UVERTURA ALBASTRĂ

Ce ar putea conține un *Mic elogiu al albastrului*?

Albastrul. Decât albastrul. Întregul albastru.

O tiranie cerească. O îndestulare de lumină.

Iar în același timp?

O mulțime de amintiri prețioase atașate *afectiv* acestei culori (copilărie – de la Grădina Botanică până la Marea Mediterană, călătorii – din Afganistan până în Tibet) ritmând *in vivo* traiectoria mea, ca idee călăuzitoare, obsesivă;

o apropiere aproape de fuziune a zăcămintelor albastre care marchează istoria picturii (de Bellini la Yves Klein, trecând prin Noaptea înstelată de Van Gogh și mărețiile albastre ale lui Miró);

o invitație de a asculta *notele albastre* a marilor figuri jazzistice – Chet Baker (*Born to Be Blue* *), Billie Holiday (*Am I blue?*), John Coltrane (*Blue Train*), etc., atâtea icoane purtătoare a acelei energii melancolice atât de particulară, blues-ul;*

o meditație vertiginoasă, între astrofizică și metafizică, asupra culorii albastre percepute ca paradigma universului, fundalul lumii în care ne desfășurăm. Albastrul ca o cheie absolută: cheie de sol, cheie ale viselor, cheie a câmpiilor. Albastrul în ambitus cu infinitul. Puterea sa de evoluare potrivit lui Kandinsky.

Nu vom uita să ne întrebăm, alături de Éluard, de ce „pământul e albastru ca o portocală”. Vor apărea, de asemenea, pe ici, pe colo, câteva nestemate de neîncadrat (din *Mots bleus* de Christophe, până la *Bleu du ciel* de Georges Bataille) pentru a ne dezvălui și mai bine forța ciudată și unică a unei culori nu ca și celelalte.

Albastrul, înțelegem, se asumă aici *afectuos*. Ca un busolă care marchează neobosită sudul minunat. De la A la Z, de la apnee la zen, toată viața mea se regăsește sub forma unui alfabet luminos și turnat. O poveste personală a azurului în douăzeci și șase de episoade. O autobiografie prin prisma albastrului. Un alfabet al exaltărilor, unde descoperi semnele pasionale ale predilecției mele pentru nuanța albastră. Gândind, văzând, respirând cu inima, adiindu-mă cu azur. Se desfășoară neconținut precum un caleidoscop de stări emoționale. Pare că nu încetează niciodată să-și emită magnetismul. Pentru cei care îl ascultă continuu, le îngăduie să radieze – și să viseze pur. Numele se schimbă, sursa însă rămâne prezentă. Oricât l-ai aborda, albastrul deschide un spațiu de intensitate pură. În adâncul cerului ca și în adâncurile inimii. Merită un elogiu arzător.

* Pentru piesele și albumele menționate în cursul textului, facem referire la „*Discography bleue*”.

APNEEA ALBASTRĂ

Când îți revii, viața este evidentă. Privești altfel. Nu mai ești substanță, ci natură pură. Inspirația, scufundarea, tăcerea – sunt un ritual. Imaginează-ți puțin. A trăi moartea ținându-ți respirația. Uitându-te în cele din urmă. Intrând într-o legătură profundă cu Nimicul. Cu matricea originară. Ai sentimentul că nu faci decât să fii una cu universul. Tu înveți eternitatea...

Astfel prietenul Jean-Marc Barr îmi destăinuie în câteva cuvinte mystice și călduroase pasiunea sa pentru albastru. El este acolo, lângă mine, ca un visător fără margini, cel care a fost principele azurului lichid. Noi evocăm apneea, disciplina pe care Jean-Marc o percepe literalmente ca și „Cadillac-ul albastru al explorării spirituale”.

Este oare altceva decât o prelungă coborâre în sine? Întreabă el. O respirație oprită în adâncul albastrului? Șaptezeci la sută din apă este în corpurile noastre – șaptezeci la sută din apă pe planeta noastră. Înotul, nu înseamnă oare regăsirea continuă a fluxul interior?

Lumea este aproape integral lichidă, dar nu ocolește nicicând sirenele... Într-o zi de august 2015, regina apneei nu a mai ieșit la suprafață din ape. De douăzeci și trei de ori campioană mondială, deținătoare a patruzeci și unu de recorduri mondiale, capabilă să rămână mai mult de nouă minute în apnee statică, Natalia Molchanova de parcă ar fi fost înghițită în timpul unei scufundări periculoase în largul coastei Formenterei...

Apneștii sunt *sirene* autentice. Le face plăcere să meargă, chiar să alerge sau să zboare sub apă, să se scalde în energie pură, să se contopească cu pădurea albastră a marilor adâncuri.

Să regăsească centrul întunecat al mării gropi albastre din Bahamas.

Ei alunecă.

Ei alunecă în minunea prezentului infinit, fără niciun obstacol.

Sirenele deschid calea spre tăcere. Fluiditatea – mai degrabă decât forța. Sunt pionieri, „oamenii albaștri” ai unei alte viziuni asupra lumii. Ei pledează pentru o înțelepciune ultramarină, se minunează Jean-Marc.

Sirenele navighează precum cristale albăstrui la marginea timpului. Deodată treze și relaxate, deschise și adunate, ele lasă ego-ul să se estompeze fără întoarcere.

Apneea? Un cântec în minuscule modulații constante. Un vârtej de nebuloase interne.

Apneistul visează în inima unui vis, în inima unui vis, în inima unui vis... Ce își dorește? Să surprindă cursul însăși al unei existențe diferite, pe cât de radicală pe atât de neașteptată. La fiecare unduire, așteaptă ca necunoscutul să i se asocieze. Este un nomad al universului.

Natalia Molchanova, *amazoană* sclipitoare, prinsă într-un vârtej imprevizibil, s-a aventurat prea departe în inima întunecată a albastrului? Respirația ei continuă în infinit...

BLUESUL ALBASTRU

Doar o notă albastră – ca să nu cântăm ca și albi.

O notă albastră, pentru a glisa imperceptibil din albastru în blues.

Ea vine de departe, din imensitatea depărtărilor, din cea mai profundă trepidare a infinitului, dintr-o vibrație a Africii, ea izvorăște din fricțiunea cu necunoscutul, dintr-o bulversare senzorială, dintr-o persistență a durerii, se cuprinde în vârtejuri foarte vechi, se ramifică, se amestecă în valuri irezistibile, în bucle spiralate.

Nu se va opri.

Doar o notă albastră, o formă de irizare sonoră. „Glisând spre negru, visează Kandinsky, [albastrul] primește consonanța unei tristeți inumane.” O notă pasională, ușor agitată, oscilând fără sfârșit între major și minor, mișcându-se fără întrerupere cu o imperfecțiune riguroasă.

O entitate plină de albastru, traversată de *blue devils* („diavoli albaștri” sau „gânduri negre”, cum preferi) – Mister Blues însuși, cum îl saluta în anii 1940 legendarul Leadbelly: „*Good morning blues, blues how do you do?*”

Doar o notă albastră. Decât o notă, cântată cu o nuanțare subtilă, timpul de a imprima în adâncul sufletului meu o culoare nostalgică fără pereche. O notă care-mi vorbește, iar pe deasupra mă bulversează. O notă instabilă din naștere: terță minoră, septimă minoră ori uneori chiar o cvintă descendentă, în splendorile sclipitoare ale be-bop-ului. Trebuie să ascuți așadar Charlie Parker, derutantul metronomelor, în *Blues for Alice* înregistrat pe 8 august 1951.

Doar o notă albastră. Dar ca și cum ai pune-o brusc în plină zi propria ta rezervă imaginară. O dezagregare cristalină. O sinergie imprevizibilă și necesară între densitatea emoțională și corectitudinea formală. Deschizând o amplitudine mereu mai vie, veșnic indisciplinat.

Doar o notă albastră, însă se întâmplă ca întreagul cântec să devină *blue note*, și să vibreze mult timp. Încât să se disperseze dincolo de timp. Devenind locul unui acord / discordanță perfectă. Astfel, și pentru totdeauna, *Summertime* de Gershwin a fost readus la viață și sfârâmat în mii de disonanțe persistente de Janis Joplin.

Doar o notă albastră, da, din cele care nu-și menajează ardoarea, izvorăsc din adâncuri și ne atrag în-

spre cer. Cine ar întrerupe pulștia obstinată a ființelor și a lucrurilor?

*

La celălalt capăt al spațiului și al timpului, aceeași notă albastră nu încetează să strălucească...

O seară de ianuarie 1841. Ar putea fi numită „Impromptu magnetic”. Chopin e la pian. Improvizează ca un funambul, de parcă se lasă fermecat de acorduri. Delacroix se gândește la legătura misterioasă care unește culoarea și sonorul. George Sand ascultă cu tot corpul său și ține neapărat să redea cât mai exact acest freamăt al spațiului-timp:

„[Chopin] își reia tema, fără a părea să o repete, atât de vag și de nesigur este scopul său. Ochii noștri se umplu treptat de nuanțe moi care corespund modulațiilor fine, remarcate de auz. Iar apoi vibrează nota albastră și uite ne aflăm în azurul nopții transparente.”

* din volumul: ZENO BIANU - *Petit éloge du bleu*, Gallimard, Paris 2020

ZÉNO BIANU (28 iulie 1950 – 9 ianuarie 2026) a fost un poet francez, dramaturg, eseist, orientalist și traducător, pe jumătate român, tatăl refugiat politic român și mamă franceză. El este cel mai bine cunoscut pentru poezia sa suprarealistă, operele sale vădind influențe precum cele din Antonin Artaud și tradiția suprarealistă, explorând adesea temele electricului și ale incandescenței. Bianu a semnat *Manifestul electric* în 1971 alături de alți poeți, marcând implicarea sa timpurie în mișcările literare avangardiste. Opera sa include lucrări cu tematică jazz, cum ar fi cartea sa despre muzicianul John Coltrane, care studiaază impactul revoluționar al saxofonistului din jazz. Ca orientalist și traducător, Bianu a contribuit semnificativ la literatura franceză prin antologiile poeziei orientale, în special co-autor la Montagne vide: *Anthologie de la poésie chinoise, sièle III-XIe* cu Patrick Carré, care compilează poezii clasice chinezești și evidențiază dimensiunile lor spirituale.

Între anii 1960 și 1970, Bianu a fost profund influențat de suprarealism, în special de André Breton dar și de alți poeți avangardiști. Acest contact cu suprarealismul a generat piatra de temelie a sensibilității sale poetice. Inspirațiile sale artistice inițiale au venit, de asemenea, din contactul cu generația Beat, în special prin traducerile franceze ale lui Jack Kerouac și Allen Ginsberg, care au rezonat cu fundalul său multicultural. Aceste influențe au încurajat un stil ritmic, improvizat, asemănător cu jazz-ul, evident în scrierile sale timpurii. În anii 1970, a participat la manifeste poetice, precum cea amintită mai sus *Manifeste électrique aux paupières de jupes*, o declarație colectivă care a îmbinat elementele suprarealiste cu limbajul electric, experimental, pentru a contesta poezia convențională.

Zéno Biananu a intrat pe scena literară franceză în anii 1970, marcând debutul său în poezie prin contribuții la cercurile suprarealiste din Paris, unde s-a aliniat cu relansarea practicilor suprarealiste pe fondul unui peisaj cultural postbelic. Lucrările sale poetice inițiale, cum ar fi cele publicate în reviste și antologii, au reflectat un angajament în explorarea subconștientului, semne distinctive ale suprarealismului, pe care le-a întâlnit în anii săi de formare. În volumul de debut, *Manifeste électrique paupières de jupes* (1971, colectiv cu *Le Soleil Noir*), a prezentat tehnici suprarealiste, prin imagini de vis și narațiuni fragmentate evocând iraționalul și oniricul. Acest volum, cuprinzând poeme care îmbină introspecția personală cu rătăcirii metafizice, l-a consacrat pe Bianu ca voce distinctă în poezia franceză contemporană, influențată de moștenirea lui André Breton, adaptată la un filon mai introspectiv, post-suprarealist.

Traducere și prezentare: EUGEN D. POPIN